

Politikai
röpiratok

87

87
678
MÉG EGY S UTOLSÓ

VÁLASZ AZON KÉRDÉSRE:

JÓKAI-E

VAGY

GOROVE?

EGY

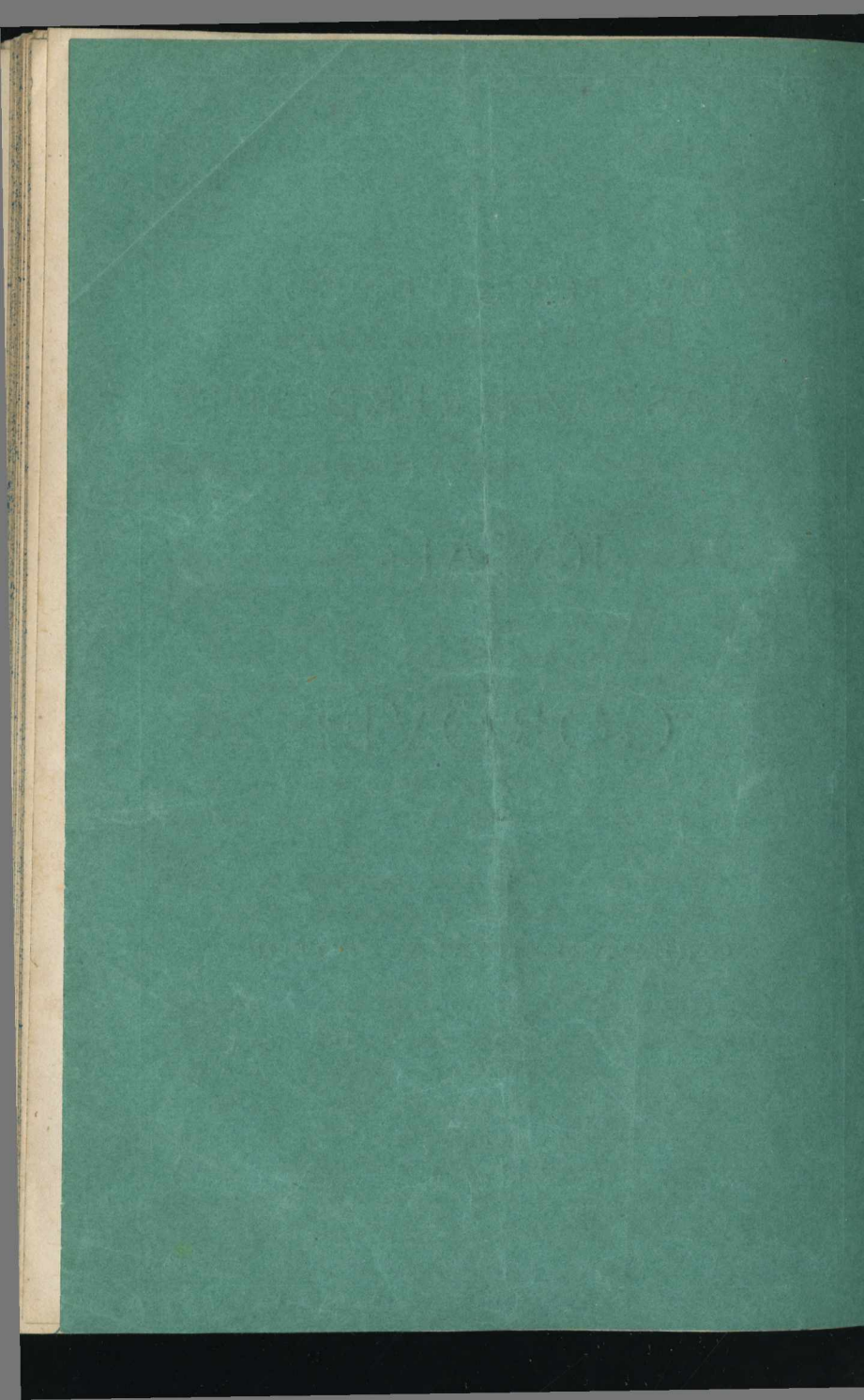
TERÉZVÁROSI VÁLASZTÓTÓL.

(Válasz Zsuzsanna?)
10.
1869.

PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSULAT.

HOLD UTCZA 4. SZÁM.

L. 15713 00769251

Még egy s utolsó válasz

azon kérdésre:

Jókai-e vagy Gorove?

Mindkettő jót akar a hazának, csakhogy különböző utakon, valamint egyeniségük, képzettségük, elvük, hivatásuk s hatáskörük is különböző.

Jókai költő, Magyarország egyik legjelesb regény- és színműírója, egyik legkitünőbb humoristája.

Gorove nem költő, tetőtől talpig reális ember, a valódiság, a tettek gyakorlati embere.

Jókai mint politikus is költő, regényíró, ki az ábrándok, ideálok honában szeret repkedni, szép, de a viszonyok és körülmények hatalmánál fogva egyszerre ki nem vihető vágyainak szárnyain, — politikus költő, ki sokszor maga sem hiszi azt, a mit ír, s a népszerűség túlzott hajhászata miatt feláldozza a valót.

Gorove ellenben, mint legbölcsebb vezéreink, Széchenyi és Deák hű követője, a lehető, a kivihetőt tartja szem előtt, s cifra szóvirágok, üres frázisok, sokat ígérő, de keveset adó költői ömlengések helyett — hat, alkot, gyarapít, s a közjó érdekében zaj nélkül, csendesesen, de biztos sikerrel működik.

Jókai még akkor csak beszélyeket kezdett írni, mikor Gorove már beutazta Európa műveltebb or-

szágait (1842—43-ban), s itt szerzett gazdag tapasztalásait „Nyugat“ című munkájában közlé a nemzettel, s a politika, közgazdaszat, ipar, kereskedés, földmivelés, közoktatás, s a társadalmi érdekek különféle ágaiban szabad-szellemű, jó irányt adó reformeszmékkel állt elő, s ez által nem kis hatással volt közéletünk gyorsabb, érettebb fejlődésére.

Gorove alapos szakismeretei, sokoldalú képzettségének, s hazai iparunk, kereskedelmünk s gazdaszatónk előmozdítása iránti részvéte- s tevékenységének tulajdonitható az, hogy már 1846-ban, mintegy előpostájaként mostani ministeri állásának — Kossuth lemondása után, őt választák meg az országos védegyelet igazgatójává, minél népszerűbb ügy akkor nálunk nem volt a sociális téren.

Ekkor szerzé kitünő jelességű művét: „Javaslat egy új vámtarifa tárgyában“ — melyet a közgyűlés elfogadván, az sok helyt a közhasználatba is átment.

Midőn 1848-ban a martiusi események oly meglepő gyors rohammal törtek elő, Jókai mint ismert költő s lapszerkesztő szintén a tomboló ifjuság élére állt; s minthogy a párisi, s az ezt utánzott bécsi forradalom, és a pozsonyi országgyűlés mozgalmi után és nyomdokain, a pesti fiatalság az új demokratikus alkotmányt Kossuth által összeállított alappontjait a fővárosban is proclamálta, falragaszokban hirdeté ki; — az ifjuság vezérei — Jókai, Petőfi, Vasváry — azon boldog képzelődésben ringatóztak, mintha a martiusi magyar forradalmat ők idézték volna elé, s ezen hiu, gyermekes örömben ki sem zavarta meg őket.

Ekkor Gorovét, mint értelmes, okszerű gazdát, mint magasabb képzettségű publicistát, mint szabadelvű s demokratikus szellemű hazafit, mint szabatos

előadása szónokot a közbizalom Temesmegyéből országgyűlési népképviselővé választotta meg, s tudva levő dolog, hogy azon időben a nép csak a maga kedvelt embereit tisztelte meg e kitüntetéssel.

Gorove a régi ellenzéki párt köréből felemelkedett ez első magyar kormánynak egyik kitünőbb capacitásu, s elejétől végig hű embere volt, s e miatt a világosi katastropha után kénytelen vala külföldre menekülni. — És itt több éven át jellemes férfiúhoz illő nyugodt resignációval osztá meg bujdosó földieivel a hontalanság fájdalmát, de azért ott sem szünt meg szeretett gyászos hazája érdekében működni, míg sok lármás szájtíz szépen honn maradt, megadta magát a hatalomnak, sőt megfordítva a köpenyt, zsoldjába szegődött.

Jókai Debreczenben mint lapszerkesztő Nyáry Pál-, Kazinczy Gábor- és Kovács Lajossal egyesülve, ellenzékét akartak képezni a Kossuth-kormány irányában, s míg kétes volt a magyar fegyver győzelme, a dynastiávali kiegyezésre dolgoztak; Madarász Lászlót, Csernátony-t erkölcsileg megbuktaták, de már az april 14-iki függetlenségi határozat kimondását nem volt erejük és bátorságuk ellenezni.

A magyar kormány visszatérvén Pestre, Budavár bevétele után, Jókai itt is folytatá a lapszerkesztést, s az orosz invasio után ő is, mint Szemere Bertalan, a republikánus párthoz csatlakozott; míg ujabban lapja a „Hon“ hasábján, e kormányformát nemzetünk jelleme-, intézményei- s körülményeivel meg nem egyezőnek állítá.

Míg Jókai bent a hazában az ostromállapot sajátbilincseivel küzdött, Gorove mint menekült a külföldön mély figyelemmel s nagy szorgalommal tanulmányozá a közgazdászati, földmívelési, iparos, kereskedelmi s társadalmi ügyek ottani fejlődöttebb

állását, viszonyait, a legujabb találmányok titkait, oly czélból, hogy ha majd visszatér szegény elnyomatott honába, gazdag tapasztalásait, gyakorlati ismereteit annak javára felhasználhassa.

Jókait és Gorovét 1861-ben országgyűlési képviselőkül választák meg, s amaz a határozati, emez a felirati vagy Deák-párt zászlója alatt harczolt; — Gorove már ekkor mind a bel- mind a külföldi politikai viszonyokat közelebbről ismerte; s melyik volt a kettő közül következetesebb, s gyakorlatiabb? könnyű kitalálni.

Mennyire ismeri Gorove saját közelebbi tapasztalásából s a külföldi jelesb államférfiakkal történt érintkezése folytán Európa mélyebb politikai viszonyait s különösen azon állást, melyet nemzetünk irányában a valódi szabadság hona, Nagy-Brittannia elfoglalt, az a felirat mellett 1861-ben tartott remek beszédéből kitűnik, mire nézve csak a következőket legyen szabad felidézni:

„Angolhonban — így szólt többi közt — a mult század elején, bár nyílt szövetségben a spanyol örökösödési harczban Austriával, az örökké dicsőséges Rákóczy-küzdelem s az austriai kormány közt őszinte, jószándéku intermediatiót folytatott. Az angol diplomatia 1848—49-ben közönyös volt irántunk s elnézte az orosz intervenciót. Azonban, ha egészen közönyös volt is küzdő nemzet sorsa s alkotmánya iránt, nem volt az orosz intervencióra nézve, s ellenszenvét azonnal is érezte a magyar menekültek kiadása tárgyában, s később a keleti háborúban vége lőn Austria irányában a szives egyetértésnek, s így Austriának ezen, ha nem is legtermészetesebb, de legelnézőbb barátja meghült, visszavonult, kivált midőn látta, hogy az az idegen fegy-

verekkel győzelem után a hódító kérlelhetlen szerepét játszotta Magyarországon.

„Nem így az angol nép, e nemes, e szabadságszerető nép. — Azon érzület, mely e népben minden szabadsága, függetlenségeért küzdő néptársa irányában annyi rokoonszenvben, annyi áldozatkészségben nyilatkozott, nyilatkozott, 1848 és 1849-ben irányunkban is. 1849-ben még néhány hó, — s meg vagyok győződve, hogy e nép megerősödött s alakot nyert közvéleménye ministeriumát más politikára terelte volna.

„Tudva vannak t. képviselő társaim előtt is ez élénk, e meleg részvétnek számtalan nyilatkozatai; tudva van, minő baráti karokkal fogadtattunk mi, ügyünk élő romjai, kik vendégszerető partjaira hányatánk, s én legalább, ki e sympathiájoknak tanuja és részese voltam, ki közelről láttam, mennyi szenvedő magyar kebel meritett ezekből vigasztalást: legszentebb kötelességemnek tartom, itt nemzetem színe előtt a hála adóját leróni.

„Ugy áll ma a civilisatio haladásával az európai népcsalád közügye, hogy nincs nép, mely törekvéseiben néptestvéreink morális támogatását nélkülözhesse, s azt hiszem, e részben ügyünk igazságától néptestvéreink eddig nyilvánult sympathiájukat sem vonandják meg, nem különösen az angol nép.“

„Az angol népnek legközelebbi, különösen a halhatatlan Canning ideje óta lefolyt multját lapozva, nyugodtan mondhatom el, hogy azon nép, mely a spanyol felszabadítására oly végtelen sokat áldozott, azon nép, mely a görögök mellett a navarini ütközetet előkészítette, mely a svájci alkotmányt 1847/s-ban a már megalakult európai coalitio veszélyeitől megóvta, mely az olasz szabadságnak is oly kiszámíthatlan szolgálatokat tett; azon angol nép,

mely Canadát egy véres felkelés elnyomása után a legszabadabb alkotmánynyal látja el, mely saját civilizált kolóniáinak rendre alkotmányokat maga nyújt: törekvéseink melletti sympathiái sem fognak kiszáradni, Angolhon külpolitikája sem népének igazság-szerető és nemes érzületénél, sem anyagi érdekeinél fogva, — s e kettős szerencsés találkozásnak csak örvendhet a világ, — más, mint szabadelvű nem lehet, bárhova látszassanak gravitálni a személyes hajlamok s a régi traditiók reminiscentiái.“

1865-ben mi, nagyobb részint iparosok s kereskedőkből álló Pest terézvárosi választók, Gorove Istvánt fent említett szakavatottsága, államférfíui bölcsesége, s egyéb jeles tulajdonai, de különösen a balsorsban is megpróbált hazafíui jelleme miatt, másodizben is felkértük s megválasztottuk országgyűlési képviselőnkké, fényes diadallal azon kis töredék ellenében, mely Schwartz Gyulát, ezen szép tehetségű, de még nem eléggé higgadt elméjű fiatal embert akarta küldeni.

1867-ben Ő Felsége a Király Andrássy grófot bizván meg a magyar ministerium alakításával, ez csak jó tapintatát tanusítá, midőn a földmivelés, ipar és kereskedelem tárczáját Gorovera ruházta, mint e nagy fontosságú hármastéren annyira szakavatott, a művelt külföld legmagasabb iskolájában oly alapos ismereteket, dús tapasztalásokat szerzett, és saját nagy terjedelmű földbirtokait is oly okszerű gazdasat- s iparral kezelő practikus férfíura.

És mi, Pest terézvárosi választók, büszkék voltunk arra, hogy a mi derék képviselőnket ily magas és magasztos feladatú állással tisztelték meg; s mi meg voltunk és még most is állandóan meg vagyunk győződve a felől, miszerint Gorove nemcsak mint képviselőnk, hanem mint leginkább a mi közös ér-

dekeink kormányzója, mint ministerünk is, erélyes működése, jó tapintata s férfias kitartásával leküzdvén a kezdet nehézségeit, emberül megfelel hivatásának, s hazánk anyagi érdekeinek kifejlesztése s felvirágoztatására, s különösen a szegényebb sorsú iparos nép jobbléte előmozdítására a munka czél-szerű rendezése s új meg új keresetforrások nyitása által minden lehetőt elkövet, mit eddigi korszerű s közhasznú intézkedései is elegendé tanusítanak.

Mi tehát nem kevésbé utköztünk meg azon, hogy Jókai legujabban ily férfiú ellenében akar fellépni. Az koránsem lepett meg minket, hogy a bukkott és elégületlen Schwartz-párt ismét felüté fejét, s most már a szélső baloldalról a balközépre csap át, s azóta egy fokkal ismét józanabb lett.

Azonban minket régi jobboldaliakat, erős politikai hitünk és meggyőződésünkben még e látszatos javulás által sem birnak ők megrendíteni. — Mi mint előrelátó, ovatos emberek s hű hazafiak, érett megfontolással akarjuk és tudjuk kiszámítani a jobb- és baloldali párt politikájának következéseit, s nem hagyjuk magunkat semmiféle légre épített reform-ígérettek s loyális kaczerkodások által elámíttatni.

Jókai választóihoz intézett egyik beszédében hatni akarván a politikában is gyakorlati tapintattal bíró zsidók dynasticus érzületére, azt állítá, hogy a balpárt politikájának alapja: „a nemzet és király közti kölcsönös bizalom s jó egyetértés fentartása, megerősítése, mert mindkettő csak így állhat meg, s csak együtt boldogulhat, csak ez teheti Magyarországot a műveltség, jólét, hatalom és szabadság országává.“

Ámde a balpárt épen ezen, a Deákpárt politikai tapintata, bölcsesége által már tetteleg kivított kölcsönös bizalmat s jó egyetértést akarja erőszakosan megzavarni, sarkából kiforgatni, ismert pro-

grammjának kivitele által, melyet Jókai is aláírt, de melynek alappontjait jobbnak látta elhallgatni választói előtt. —

A balpárt programja szerint a kiegyezés, mely az utóbbi országgyűlés s a király és az austriai tartományok közt létrejött, a nemzet kívánatait nem elégíté ki, — a balpárt programja szerint a delegatiót, közös ministeriumot, közös hadsereget el kell törlneni, — tehát épen azon lényeges feltételeket, melyek alapján volt egyedül lehető a kiegyezés, az újabb, az eddiginél szilárdabb és függetlenebb államszövetség.

Jókai beszél a király és nemzet közti kölcsönös bizalomról, ki, lapja, a „Hon“-ban, az országgyűlést, a koronázást, a többséget, kisebbséget, az egész kiegyezést, költői visiójában csalképnek, illúsiónak állítá?

Jókai akar bizalmat és jó egyetértést, ki nem rég megengedte, hogy lapjában a jobb párt elleni vilálmait nem Szent-Pétervárból, hanem a legszabadabb európai monarchia fővárosa, Brüsseltől szóró Ludwig úr így nyilatkozzék: „Szégyen gyalázat és szerencsétlenség az egész magyar alkotmány; az 1867-diki törvények nem érvényesek, megsemmisítendők.“

Tehát ily uton módon akarja Jókai a kölcsönös bizalmat és jó egyetértést megszilárdítani? A balpárt ezen jóakarátát, loyalis, lovagias áldozatkészségét megköszöni szépen ő Felsege a magyar király, de jót állunk érte, hogy ily hű vállakra soha nem fog támaszkodni, s ily álarczos játékba soha nem keveredik a nemzet s trón rovására.

A balközép, ellenkezőleg a szélső ballal, elismeri ugyan a közösügyek létezését, de a kiegyezés módját nem helyesli, mindazáltal Deák tetvénél jobbat, célhoz vezetőbbet nem tud ajánlani, hacsak a tökéletes elkülönzést és végleges szakadást nem, s ez

esetben ismét csak ott volnánk, hol voltunk 1849-ben, s az európai diplomacia, mely a Deák módja szerint történt kiegyezést helyesli s pártolja, ismét egy nagy véres háborút hozna a nyakunkra, vagy ismét a katonai uralmat idézné elő, mely az önkormányzás s s jogegyenlőség által helyreállított magyar alkotmányos szabadság érlelő napja alatt oly szép virágzásnak indult szellemi, anyagi jobblétünk, s különösen országunk középpontja, Buda-Pest szembetünö emelkedését egyszerre elnyomná, és sok időre visszalökné. Az ég óvjon meg bennünket a sok hányatás s küzdelem után végre biztosabb révpartra vergődött magyarokat, testvérnépeinkkel együtt az ily balpolitika követésétől, mely felett csupán a reactio és zsarnokság ördöge csapna diadalmi gúnykaczajt.

* * *

Gorovét nem csupán azért kell pártolnunk, mert mint minister a mi iparos s kereskedelmi érdekeinket leginkább előmozdíthatja, s már eddig is, mint alább részletesen fogjuk látni, tetteleg előmozdítá, hanem azért is, mert Deák célhoz vezető politikájának egyik vezéri bajnoka, s kitünőbb helyet foglal el pártja körében, mint Jókai a baloldalon.

Deák kiegyezési mesterművét, mely ugyszólván a lehetetlent tette lehetővé, egész Europa bámulja. S bármint rágalmazza is őt a balpárt, Deák mindig büszkesége s dicsősége lesz a magyar nemzetnek s mindenki tisztelni kénytelen az ő önzetlen honszeretét, rendíthetlen meggyőződési hűségét s érett megfontolását. Deák az elnyomás és szenvedés 18 éve után nem véres fegyverrel, hanem szelleme halhatlan tetteivel a béke olajágának kicserélésével, az igazság, a jog, a törvényhezti tántoríthatlan ragaszkodása által

eszközölte és vivta ki azon erős alapot, melyen hazánk jóléte, nagysága s tartós boldogsága legbiztosabban felépülhet.

Maga az ellenzék egyik kitünő capacitása, Mocsáry Lajos, a „Hon“-ban következőleg dicsőíté a jobb-párt politikája győzelmét: „Magyarország hatalmas parlamenttel bir, van szólásszabadság, sajtószabadság; az udvar legjobb indulattal viseltetik hazánk, nemzeti szellemben társalog; a külföldről csak ömlik a sok pénz; a magyar államférfiak nagy befolyással birnak az egész külföldi politikára; a külföld elismeri Magyarország önállását és hizeleg neki.“

S a baloldal még is azzal vádolja Deákot és pártját, hogy feladta, elárulta Magyarország önállóságát, holott éppen az ellenkező.

Gorove mindig következetesen harczolt e politika mellett; míg Jókai, mint már fönnebb láttuk, több ízben nem volt következetes magához, valamint azt is be tudjuk bizonyítani, még pedig saját szavaival, miszerint a Deák-párt vívmányait ki sem sorolta elő oly szép színben, mint éppen ő.

„Önkormányzatunkat visszanyertük — mond Jókai a „Hon“-ban — országunk területe ki van egészítve; Erdélylyeli uniónk megerősült; Horvátországgal kibékültünk; vasutaink legszükségesebb vonaljai biztosítvák; számüzötteink ismét visszanyerték hazájukat; a polgári jog a hon minden lakosára ki van terjesztve; a népnevelés ügye országossá lett; sajtónk szabad; az urbéri szolgálatok utolsó maradványa is el van törölve; a vallás-egyenlőség egy nagy lépést tett előre; a király és királyné régi törvények eddig nem teljesített kívánatai szerint fővárosunkat saját fejedelmi fővárosukká emelték; és a mi legdrágább kincsünket, ismét kezünkbe kaptuk az elvesztett jog legnagyobbikát, a honvédelem fegyverét.“

Ennyi sok jóság és áldás mellett mi hát az ő bajuk? — Semmi!! De csakhogy mondjanak valamit, s az elégtelenek előtt legyen némi látszatos alapja viszketeg ellenzési szerepüknek, a közös ministerium és a delegatio eltörlését kívánják, holott épen ezen gyakorlati fontosságú intézmény sikert felmutatható s mind a két félt kielégítő működése által lehetett a Jókai-elősorolta üdvös eredményeket kivívni, a mint hogy a miniszerelnök is választóihoz intézett döntő beszédében napnál világosabban bizonyítá ezt be.

Jókai kortesvezérei el akarják hitetni a választókkal, hogy Gorove mint minister eddig mitsem tett, holott ő a magyar gazdasági, ipar és kereskedelmi egyletek nemes törekvéseinek, s a közjobbblétre kiható céljainak, valamint az önző egyedáruságot, monopoliumot, s egyéb gátakat nem tűrő kereskedelmi s szabadság gyámolításában s az annyira elhanyagolt s elnémetesített magyar postaügy ujjaalakításában már is kitünő érdemeket szerzett magának.

Még egy egész év sem telt el, midőn már Gorove mint igazi alkotmányos fő-államhivatalnok és tett-hazafi kötelességének tartá nyílt jelentést tenni Király Ő Felsege- s a nemzetnek az ország 1867-iki közgazdasági állapotáról, mely mivel még sokak előtt nem ismeretes, jónak találok azt itt kivonatilag közölni:

Ismerve az iparos és kereskedelmi világ óvatos és tartózkodó jellemét — így szól többi közt ezen kitünő szabatossággal összeállított s mindent alaposan kimerítő hivatalos jelentés, — azt hittük, hogy az első idők inkább csak tájékozásra, a dolgok menetének bírálására fognak fordíttatni, s csak azután induland meg maga a munka. Azonban alig mult el az átmenet első zajlása és végződtek be a közpolitikai élet átalakító mozgalmai: a tevékenység már is

nagyobb mértékben eredt meg, semmint azt bárki előre biztosan feltehetette volna.

Az ég kegye bő terméssel áldotta meg az országnak majdnem egész területét. Ennek következtése lőn, hogy kereskedésünk, jelesül gabnakivitelnk nagy mérveket vett fel, s az országba nevezetes pénztökek folytak be, mi a nemzet majdnem minden osztályára a legjótékonyabb hatást gyakorolta.

De a kivitelnk említett növekedése tőkeképződést is idézett elő, s a mi azt nyomban követé, örvendetes jelül szolgál arra, hogy a nemzet jelleme a kor üdvös irányához készséggel alkalmazkodik, hogy a mit a munkásság és az ég kedvezménye nyújtott, az nem a henye tétlenség, vagy könnyelműség áldástalan kezei közt enyészik el, hanem az ország anyagi emelkedésének malasztos eszközévé válik. — Gyümölcsöző elhelyezést keres magának e tőke, hasznos befektetések, életrevaló vállalatok szemlélhetők mindenfelé; kicsiny és nagy tőkék, kisebb és nagyobb birtokosok, iparosok és kereskedők, az egyletek és társulatok, vállalatok és intézetek terén találkoznak, hogy a nemzeti vagyonosság új forrásait nyissák meg.

Egyik legigazabb jele nálunk a közgazdasági téren való haladásnak azon szaporodás, mely a postai s távirdai forgalomban nyilatkozik. Bizonyosságul szolgál erre, hogy a posta-jövedéknek 1867-dik évre 2.660,651 frttal előirányzott brutto-bevétele Magyarországon s Erdélyben, tényleg nemcsak fedezve lesz, hanem valószínűleg 5%-nyivel túl fog haladtatni.

Sokkal feltünőbb növekedés mutatkozik még a távirdai forgalomban, melynek sürgönyözési s jövedéki szaporodása mintegy 45%-ot tesz. A távirdai bevétel 1866-ban tett 383,624 forintot és 1867-ben 559,507 frtot. A távirdai állomások száma és kiterje-

dése is a legnagyobb arányban szaporodott, s az összes vonalak hosszúsága tesz 8956 mértföldet, az új húzalokkal megszorítandó vonalak pedig 180.6 mértföldet teendnek.

A távirida tekintetében nagy hátrány volt az, hogy a szakbeli jártasságot kívánó ezen intézetnél fölötte csekély volt a magyar tisztviselők száma. Ezen hiányon segítve lett az által, hogy táviridai tanfolyam nyitattott meg, melyből eddigelé már sok képesített magyar hivatalnok került ki.

Az újabb vidéki posta-állomások szaporítása 1847-ben 150-re volt tervezve, Pesten 3 új fiókpostahivatal állittatott fel, a szolgálat gyorsítása végett a személyzet megszorittatott s az ügykezelés czél-szerűen módosittatott, s a tervezett nagyobb postaház is rövid időn létrejön fővárosunkban.

A kereskedelmi forgalomra nézve még addig biztos hivatalos kimutatást nem lehetett összeállítani, de azért az állami s déli vaspályákon s a gőzhajókon vontatott terménycikkeink kivitelének mennyiségére nézve a legörvendetesebb adatok mutathatók fel, s közlekedési eszközeink, különösen vasutaink szaporodása s a szállítási díj lehető jutányosságánál fogva, mire nézve az alföldi vasuttársasággal kötött szerződés irányadó lesz a többire is, ez arány óriásilag növekedik.

A közhasznú társulatokat s vállalatokat illetőleg, Gorove ministeriuma alatt lőn engedélyezve az általános magyar hitelbank 30 millió alaptőkével, az angol-magyar bank 20 millió tőkével, a pozsonyi jelzálog- és váltó-bank 5 millió alaptőkével. Vidéken egymást éri a sok kereskedelmi s iparbank felállítása, jelentékeny tőkékkel s üzleti zálogkölcsonre való kiterjesztésével.

Gorove üdvös kormányzata alatt csak úgy özönlik a takarékpénztárak, népbankok, hitel-, kölcsön-, biztosító intézetek új meg új alapítása, mi kivált a szegényebb sorsú nép anyagi érdekei s jobb-létének biztosítására a legjótékonyabb befolyással van, s ránk fővárosiakra nézve, különösen a pesti kir. zálogháznak általa eszközölt reformja nagy jótémény leend.

A Gorove kormánya alatt létrejött nagyszerű új gyári vállalatok közt első sorban kell felemlíteni a Victoria-gőzmalmot 450,000 frt alaptőkével, a temesvárit 400,000-el, még számos régebbi gőzmalomnál jelentékeny tőkeszaporítások történtek. Továbbá: az első újpesti szeszfinomító részvénytársulat 500,000 frt alaptőkével, első magyar gépgyár-részvénytársulat 600,000, első magyar len- és kenderfonoda Kézsmárkon 200,000, első magyar kárboly-fonoda 600,000, a pécsi briquette-gyár 200,000; az első magyar gyógyszerészi s művegyészeti vállalat Pesten 300,000 frt alaptőkével.

Gyarapodtak és szaporodtak e mellett közlekedési s ezzel összefüggő egyéb vállalataink is. Szegeden egy új gőzhajózási társaság nyert alakulási engedélyt; valamint a pesti tehergőzhajózási és rakomány-kölcsönadó részvénytársaság 1½ millió alaptőkével és a magyar vontató gőzhajózási részvénytársaság 1,200,000 ft. alaptőkével.

Mi nagyfontossága vasiparunkat illeti, ez is gyors és váratlan emelkedésnek indult. A nagy nyers vas-készletek növekedő árakban mind elkelték, s a vas-kohók alig bírnak a folyó szükségletnek megfelelni. A finomított vasnak fogyasztása is egyre nő. — Az épülő kassa-oderbergi s hatvan-miskolcz-gömöri vasútvonalak segélyével a felső-magyarországi vasipar köszönre fogja fektetni termelését, s oly gyárak van-

nak ott keletkezöben, melyek évenként 5—6 millió nyers vasat fognak feldolgozni.

A kézmű-ipar terén is nyilatkozik már az egyesülési szellem. Legörvendetesebb mozzanat e részben az országos magyar iparegylet megalakulása az ország középpontján. Tagjainak száma 1800. — Főcélja az iparos szakművelés előmozdítása, s nemcsak a fővárosban, de vidéken is számos esti és vasárnapi ipar-iskola állittatik fel a helybeli iparosok, a helyhatóság és az állam segélyével, s a magyar ipar kifejlődése szaklap, szakbeli felolvasások, minta- és szerzám gyűjtemények, iparkiallitások jutalmak utján mozdittatik elő.

Az ipar, kereskedelmi s bányászati törvények már ki vannak dolgozva szakértők által, s rövid időn életbe fognak lépni. Az 1847-iki párisi világkiállítás jótékony befolyással volt földmívelési érdekeink mellett hazai iparunkra is. — Az ott megjelent 300-at meghaladó hazai kiállítóink közül összesen 161 részesült kitüntetésben, s a pesti iparosok és a magyar kormány tanulmányozás végett 10 fiatal iparüzőt küldöttek saját költségükön a párisi kiállításra.

A földmívelés terén is történtek igen üdvös s igen időszerű beruházások. Eredményeinél fogva első helyre sorozandó itt a gözcséplők számának nevezetes szaporodása, s ennek tulajdonitható az, hogy ujabban nagy gabonakivitelünk ily rögtönözötteen s váratlanul lehetséges lett. A külföldön mutatkozó szükségek fedezésére mi voltunk az elsők képesítve, s az idegen pénz beszivárgásán s a tőke szaporodásán kívül nyeremény még az is, hogy a külföldi kereskedés szélesebb összeköttetéseket alakított hazánk kereskedésével.

A gazdasági, kertészeti egyletek száma ujabban

örvendetesen szaporodott, s az országos erdészeti egy-
let előnyösen van átalakítva.

Gorove a gazdasági tanintézetek átalakítását s
ujabbak felállítását első gondjai közé sorozá. — A
keszthelyit gyökeresen reformálta, a debreczeni az ő
kormányzata alatt nyílt meg, felső Magyarországon is
két földmives iskola nyílik meg, valamint Erdélyben is.

A marhatenyésztést 1867-ben a pusztító vész
által nagy csapás érte, de a kormány minden lehe-
tőt elkövetett annak meggátlására; ellenben a neme-
sebb lófaj tenyésztését alkalma volt Angolhonból ho-
zatott telivérek által előmozdítani.

E mellett gazdaszatunk emelésének érdekében
Gorove számos jötehetségű egyént utaztatott mind
a hazában, mind a külföldön, kik szerzett tapasza-
lataikat illő alakban közzétenni el nem mulasztották.

Ime Gorove első háromévnegyedi kormányzata
alatt s erélyes befolyása, gyámolítása mellett mily
nagy szerű eredményt mutathat fel hazánk közgazdá-
szati téren, s a mult 1868-ik év még nagyobb sikert
s fényesebb diadalt vívott ki az ő bölcs tapintatú,
szabadszelleme s teljes európai színvonalra emelke-
dett kormányzása részére.

Erről még nem olvastuk részletes jelentését, de
annyi bizton állítható, mikép Gorove büszke lehet
arra, hogy a mi az 1848-iki magyar kormánynak ta-
lán kedvezőbb körülmények közt sem sikerült, meg-
oldá a nehéz feladatot, tökéletesen keresztülvitte a
magyarországi postaintézetnek az austriaitól való el-
különítését. Egészen függetlenné tette azt, valamint
a távirdai kormányzatot is. Csak 14 magyar hivatalno-
kot vett át s most már mintegy 300 magyar van
résztint tetteleg alkalmazva, részint kellő kiképzés alatt.
A 300 uj postaállomás is neki köszönheti létrejöttét,
mi az anyagi s szellemi közlekedést előmozdítá.

Ujabban Gorove vette át a katonaságtól az ország ménes-gazdaságait, mi tömérdek utánjárást s intézkedést igényelt, s minnek folytána lótenyésztés és ménes-gazdaság egészen az ország czéljainak megfelelőleg fog vezettetni, mire nézve úgy a megyék, mint a gazdasági egyletek kebelében ez ügy iránti részvétet tanúsított.

A magyar-óvári gazdasági tanintézetet s példányiskolát, mely eddig összbirodalmi volt, magyarországi tanintézetté most alakítja át.

Gorove kormányzata alatt a fent említettek kivül ujabbán 3 nagyobb pénzbank, 20 vidéki kereskedelmi bank, számtalan népbank és segélyintézet, 23 uj takarékpénztár keletkezett gyorsan, hetek, gyakran néhány nap alatt, mi azelőtt évek lefolyása alatt volt a kormánynál kivihető.

Legujabbán szintén az ő kormánya alatt keletkeztek s részint alakulófélben vannak: az ált. magy. ingatlansági hitelintézet; a magyar általános kiviteli társaság s gazdasági hitelbank; a „Haza“ biztosító intézet 1.000,000 tőkével; az „Unio“, „Erzsébet“ gőzmalom Pesten 600,000 fttal; a királyi serföző- és gőzmalom-részvény-társaság Pesten 1.000,000 tőkével; számos vidéki gőzmalom; az első aradi fűrészgép-részvény-társaság, a pesti gyapjumosó részvény-társaság, az ó-budai szeszfinomító részvény-társaság, a vasuti vagon, gőzhajó és gazdasági gépgyár Pesten; vasszergyár Kassán; az első magyar stearin-gyertya-gyár részvény-társaság 600,000 fttal; a közép-dunai magyar gőzhajózási társaság tőkéjét 400,000 forintról 1 millióra emelte s most már 12 hajója van.

Legujabbán 3 földhitel-intézet, 3 raktár- s kikötő-társulat, — egy nagyobb építő-társulat, mind ez több milliónyi alaptőkékkel — van keletkezőben.

Mindez tömérdek embernek ad munkát, kenye-

ret, új meg új keresetforrást, s hazánk gözgazdasági érdekeinek felvirágzását, nemzetünk anyagi jobblétének előmozdítását a legnagyobb mérvben emeli.

És a mi szintén igen nagy figyelmet érdemlő dolog, Gorove a magyar kereskedelmi ügyet úgy az austriai tartományok, mint a külföld irányában a maga függetlenségében megóvni igyekszik, miért is a német lapokban többször volt megtámadva, sőt baloldalinak elkeresztelve.

Megkötötte a Lajthán-túliakkal a vám- és kereskedelmi szövetséget, melyet az országgyűlés minden egyezmények közt legkedvezőbbben fogadott, kivált azért, mert legvilágosabban szabja meg, precizirozza azt, hogy ezután minden statusgazdasági külföldi szerződés a magyar országgyűlés jóváhagyása alá terjesztessék. Minek következtében Németország s a monarchia közt kötött kereskedelmi szerződés a magyar országgyűlés jóváhagyása alá terjesztetett, [s mint a szabad kereskedelem felé irányzott szerződés, majdnem egyhangulag fogadtatott el. Ép ilyen volt a Svájczzal kötött kereskedelmi szerződés, úgy az angol hajózási és svájci postaszerződés.

Mindez az önálló és független Magyarország egyik hű miniszterének nemes törekvését, rendkívüli tevékenységét, egyedül hona s nemzete javára irányzott fáradhatlan munkásságát, s mély diplomatai belátását a legszebb színben tünteti fel, s ily férfura büszke lehet minden magyar!

Itt czifra üres frázisok, légre épített reformjavaslatok helyett — tények és számok beszélnek, s az üdvös, áldásos eredmények egész halmaza tesz tanubizonyosságot a jobb oldal s a magyar kormány eszélyes és becsületes politikája mellett.

Horn Ede, az ismert francia államgazdasági író, a jövő magyar országgyűlés teendőire vonat-

kozó programjában többek közt alappontokul tűzi ki: „a közlekedés s hitelügy, s minden, az anyagi jólétet előmozdító intézmény fejlesztését; a nagy, valamint a kis ipar tevékenységének, úgy szintén a bel- és külkereskedés szabadságát. — Szerinte Magyarország első hatalma mindennemű munkában rejlik, először is a mezeiben, mely mérhetlen kincseit felszínre hozza; az iparos tevékenységben, mely nyers terméneinek értékét megadja, és a kereskedelmi forgalomban, mely terméneinek mindnagyobb kelendőséget szerez.“

Ha Horn figyelemmel kíséré e hármás téren az utóbbi két év élénk, sőt nagyszerű mozgalmait hazánkban: meg kell ismernie, hogy Gorove mintegy megelőzőleg az ő jövőre szóló programját, már is tetteg valósítá, — hogy a mi ministerünk anyagi érdekeink kifejlesztése körül az állam részére lehető legjobban gazdálkodik, s korszerű, szabadelmű intézkedései által a közvagyonosság gyarapítását hathatósan eszközli; s míg az osztrák birodalmi miniszterek ezelőtt hazánk, fővárosunk anyagi érdekei fejlődésének elnyomásával, népünk szegényítésével, egyedül a központosítás útján mindent elnyelt Bécs város emelésére, s saját hasznukra dolgoztak; — Gorove épen az ellenkezőt teszi, — s a nagy Széchenyi szelleme onnét fent a csillagok honából áldással tetézi el a neki oly édes elégtételt s megnyugvást szerző üdvös működését az összes magyar kormánynak, csendes imát rebegve felette:

„Magyarország kezd lenni!“

És e szép kezdetet, e jobb fordulatot erőszakolt balfogásokkal elrontani nem szabad!

Befejezésül még néhány szót.

Helyesen jegyezte meg valaki a „Pesti Napló“-ban, hogy a baloldal irigy szemmel tekint a Deák-Andrássy párt mesterműveire, a jobboldal józan politikájának célhoz vezető sikerére, s minden lehető elkövet, hogy az ujonan felépített 1848-iki alkotmány hiányainak kijavitása s teljes betetőzése érdemét s dicsőségét kicsikarja a jobboldal kezéből, s magának tulajdonítsa el; mi méltányos s lovagias eljárásnak nem tekinthető, s választóink belátásán, józan értelmiségén s hazafias jellemén meg is fog az törni.

Jókai választóihoz tartott február 28-iki beszédében arról akarta meggyőzni a közönséget, miszerint maga a király Ő Felsége sokkal bátrabb és szabadabb szellemű, mint a magyar ministerium és pártja; sőt Ő Felsége két fontos ügyben már tényleg a baloldalt pártolá, s mint ellenzék lépett fel a magyar kormány s országgyűlési többség irányában.

Költői koholmány-, fictionnak, élczes adoma, bonmotnak megjárja az ily beszéd, de nincs annak komoly s valódi alapja, miután Ő Felsége a király még eddig mindenben egyetértőleg működött s határozott a magyar kormány és pártjával, s ily ellenzéki tüntetésre semmi oka nem volt.

Jókai említett beszédében leginkább azt akarta elhíttetni az uralkodóval, mint a legelső magyar emberrel, s talán egyszersmind a jobboldallal is, hogy a balpárt politikájának követése inkább volna képes

a trónt megszilárdítani s minden veszélytől megóvni, mint a jobboldalé; azért hát mondjunk le minden közös ügyről, s legyen csak hazánkban csupán önálló magyar hadsereg, s tegyék csak meg Jókait generálisnak, s bizonynyal ő húz legelőször kardot és tollat a trón mellett, s ő kiáltja ki első a vitam et sanguinem-et, életünket, vérünket! — kivált ha a magasabb régiókban ismét egypár kegyes szót váltanak vele.

Hogy Jókai nemcsak költői, katonai, — hanem színepadi összeköttetéseinél fogva színészi, komikai tehetséggel is bir, azt február 28-án tartott beszédével a legnaivabb modorban bizonyítja be. Célzott ugyan reá, de azért politikai martyrságáról még is jobbnak látta hallgatni. Önéletrajzában, mely egyéb-iránt is nagyobb részben valótlan fictio és koholmány, az ügyvédi karnak nem nagy bókot mondott, hanem a zsidók és szegényebb sorsú munkásokra lekenyerezőleg akart hatni, midőn előadá, miként tanította már gyermekkorában — mint a kis Jézus — az öreg zsidókat magyar nyelvre, s mily irányadó befolyással volt irói pályája és szorgalmas munkáságára a vén zsidó ezen bölcs mondata: „Szegénynek lenni, az rossz dolog, hanem dolgozni, az jó dolog.“ — Igen ám, de mit mondana ahhoz Jókai, ha egy elődei életrevalósága és szorgalma által meggazdagodott s pazarlásra inkább mint a takarékoságra hajlandó ifju izraelita így szólana hozzá: For-dítsuk meg a dolgot, kedves Jókai ur, — gazdagnak lenni jó — dolgozni nem jó“ — kivált nagyon sokat s nehéz munkát, mi meg is árthat az egészségnek. — Én azt hiszem, hogy Jókai ezen tanácsadót, ha szóval nem is, de gondolatában, szive sugallata szerint bizonynyal a mi Gorovénkhoz utasitaná, ki-nek mind az államra, mind az egyes polgárokra nézve

az a maximája: „gazdagnak lenni jó, de azért ne hanyéjlünk, mi szintén árt az egészségnek, ne pazaroljunk, hanem dolgozzunk, hogy még inkább meggazdagodjunk, — erősek, hatalmasak legyünk!“

Jókai pártvezérei Gorovét zsidógyülölnök is nevezik, holott épen Gorove volt az, ki már 1842-ben még mint ifjú ember „Nemzetiség“ című munkájában a magyarhoni zsidók teljes emancipatióját a legszabadabb szellemben s leghumánusabb irányban sürgeté.

Azt mondjátok ti amott a túlsó félen, hogy Jókai demokrata, Gorove ellenben aristokrata, talán mert hogy az utóbbi a nagyobb földbirtokosok sorába tartozik? — de azért már tetteleg bebizonyítá, hogy szép vagyonát mindenkor kész a haza, szabadság, a nép javáért feláldozni, s nem kis öntagadással most is folyton azok érdekében fáradoz. Adjon Isten honunknak minél több ily demokratikus aristokratát!!

Nem rég egy röpirat jelent meg a terézvárosi izraeliták-, mint választókhoz egy deákpárti hitsorsosuktól, mely sok tekintetben helyesen, alaposan van írva, mely Gorovét mint a Deákpárt egyik vezéri tagját, mint publicistát igen szép s erőteljes vonásokkal emeli ki, míg más részről műve hatását gyöngíti, sőt megrontja azzal, hogy Gorove személyes egyénisége iránt — a jó Isten tudja miért — a legnagyobb ellenszennvel, Jókai személyes egyénisége iránt pedig a legnagyobb rokonszennvel viseltetik, s ezen személyes anti- és sympathiáját másokra is rá akarja disputálni. Ez már egészen izlés dolga, s csupán nők-höz, de nem férfiakhoz illő nyilatkozat.

Mi meg vagyunk győződve, hogy Jókai nem Gorove személyét, hanem deákpárti politikáját akarja

megbuktatni, mi, ha sikerülne, a jelen ministerium s ezzel együtt az alkotmány bukását is maga után vonná.

Épen ezt nem kell, nem szabad megengednünk, mert ha a létrejött kiegyezés alapja megrendítettnek — békés uton többé nem haladhatunk előre, és ismét a szolgaság és inség lánczait kellene viselnünk.

Jókai balpártjának ingadozását, többféle szakadozó gyöngeségét, az ország kormányzatára való képtelenségét épen az tanusítja, hogy a siklói választókerület nagy része, daczára Jókai közrebocsátott országos hirű beszámoló iratának, nem volt mint képviselőjével megelégedve, s keveselvén azt, a mit a balközép az országgyűlésen kivívott és sokalván azt, a mit ki nem vívott, most egy szélső balpárti ismeretlen nobiletást léptet fel az ő mellőzésével.

Ámde mi terézvárosi választók a jobb oldalon nem keveseljük, nem roszaljuk, sőt helyeseljük azt, mit a mi jeles képviselőnk, mint hazánk anyagi érdekei, népünk jobbléte emelésén oly buzgóan dolgozó ministerünk, mint valódi tetthazafi eddig kieszközölt. Mi meg vagyunk vele s eljárásával elégedve, s jövőre is csak jót és üdvöset várunk és várhatunk tőle, meg lévén győződve a felől, hogy mindazon reformok at, miket Jókai oly szép szavakkal ígért, nekünk Gorove jóakarata, értelmessége, bölcs tapintata s fáradhatlan munkássága által, terjedt hatáskörénél s szilárd kitartó hazafiui jelleménél fogva tette kben fogja rövid időn kivinni a kormány élén álló társai-val együtt.

Azért hát semmi legkisebb ok sem lévén arra, hogy Gorove, akár mint országgyűlési képviselő, akár mint minister ellen bárki is felléphessen széles e ha-

zában, mi csak hazafiúi kötelességünket teljesítjük, s hálás tartozásunkat rójuk le, midőn a csábító szavaknak hitelt nem adva, hiven megmaradunk a mi derék képviselőnk s ministerünk zászlója körül, melyen a haladás és a tettekben nyilatkozó, áldozatkész hazafiság arany betűi tündökölnek, s szívből kívánjuk :

Éljen Gorove István, a mi terézvárosi képviselőnk s közügyérünk!! s vezérelje célhoz a Magyarok Istene dicsően megkezdett s még dicsőbben bevégezendő nagy munkájában!!!

Vahot Imre.

(B. Siják kere. inss.)

DE BALLAGI GÉZA

